

ВЫВЕРНА ПРАЎДАЙ ЖЫЦЦА

25.8.93

438494

Творчасць Андрэя Макавіча я ведаю дэталі добра. Больш таго, са мною, як са сваім буйным аднакласнікам і земляком, драматург імямі раз дзеліцца творчымі планами. Пры стварэнні, напрыклад, «Таблеткі пад язык» ён на многіх момантах рабіў, зачытаў чарновыя нады і варыянты. Імямі было з трагікамедыямі «Трыбуналі» і «Зацэпенкі апостала». Я ведаю, што А. Макавіч рытуе нашыя казасі, яна ён сам прызнаваўся, аднакласнікам. А што, ён гэтым я даведаўся ў Маскве, дзе мне ўпершыню даваўся ўбачыць спектаклі і па адной, і па другой п'есе.

Прызнаюся, а быў крыку адзінства, бо кажаў, што драматург яноў прапануе мастацкі паказ сучаснай вёскі або горада. Для таго былі ваенныя прычыны: а ж добра памятаю, які поспех кліпавы агонію каменна «Вывабачце, малі ласка». Альбо «Левоніку на вярбіце». Мне асобіста падабаўца вышэ адна камедыя — «Каб людзі не журніліся», пра якую чамусьці забыліся і крытыка, і публіка. Усе гэтыя творы прысвечаны праблемам сучаснай вёскі і былі прыкрыты вельмі цёпла нашай грамадскасцю. Вось чаму для мяне быў адрозне не дужа здарэньне аднаго драматурга ад прывічых тэм.

На сённяшні дзень пераважнае значэнне маюць праблемы выхавання. А выхаванне заўсёды мае класавы характар. Вось чаму кожны мастацкі твор, прысвечаны выхаванню нашых класавых ворагоў, робіцца значнай падзеяй грамадскага жыцця. Такой падзеяй стаў выхад «Зацэпенкі апостала».

Во ўступнай нататцы драматург зазначае: «Для буржуазнага аспэкта характэрныя дзве рысы, коці і процілеглыя, але злучаныя дыялектычным адзіствам: пэіцына дэпрэсія на аснове прыніжэння асобы і на гэтай глебе з'яўленне фе-

шчыскай ідэалогіі і культу сілы. Зацэпенка мола, у якім чалавек гіне, калі не здолеа з яго выражэння». Вельмі дакладна сказаў! Прычым, сказанае не заставае голей дэкларацыяй, а яскрава пацвярджаецца самім зместам п'есы. Антыгуманнасць буржуазных сацыяльных адносін становіцца п'едавачнай навет для дзяцей. Глядзю з вялікай цікавасцю сончыце за працэсам «зацэпенкі» апостала — Сына. Яго бада ў тым, што ён задура рана пліну вылік грамадству, якое заснавана на прыніжэнні насіла і загорнута ў якую абгортку буржуазна-дэмакратычных лозунгаў. Аднак нікога не мажа змучыць той камуфляж. І калі Дзед, Тата, Мама пераканаліся, што Сын залішне шмат ведае і адкрыта гаворыць пра іх сапраўдную сутнасць, то адразу ж, адзіным фронтом, выступілі супраць яго, каб зацэпіць ролі. Чым усё скончылася, добра ведама: Сын, які не захачеў скарыцца, выкуліўся з акна тэатра паверха. Праўда, ён не разбіўся, але стаў ідыётам. У буржуазным свеце такі канец можа спасцігнуць кожнага, хто паспрабуе супраціўляцца уніфікацуюму ўдзяжэнню буржуазнай дзяржаўнай машыны.

П'есе, як бачым, заканчваецца сумным фіналам, але нерадзюе яна не пэсізізм; а надзею і ўпэўненасць у лепшай будучыні. Добры доказ таму — прыклад павадаў Дачкі. У пачатку яна была поўны антыпод сваіму брату: імкнулася быць «прыстойнай» дачкой, слухала і выконвала ўсё, што ёй скажучь. Ёй адвалялі даўнімы разважэнні брата аб свабодзе асобы. Свабода мысліць! Свабода рабіць выбар, дзейнічаць! А навошта! Хай гэты робяць іныя, бо гэта кліпэтыя. Аднак калі яна ўбачыла, што сталася з братам, які пасля падзення з акна стаў карыктурнай на яе паводзіны і робіць усё, што ад яго патрабуюць, то ў роспачы кры-

чыла: «Я на пасадзі! На зямлі! На крыж! На паду, каб не стаць тупілі, як ён! Гэта яно, каб не зацэпіць тавар, яноў яно было да гэтаго. Дулаціце, што Дачка стаўла моцнае знаменнае брата, каб папоўніць рыды бараніцкай савабоды».

Трагікамедыя «Зацэпенкі апостала» без усялякага сумнення стала выдатнай гледай у беларускай літаратуры. Яна ўважана ў Бюро аднаго аднаго літаратуры ў бараніцкай супраць буржуазнай прапаганды, супраць чамурашасця.

Звартаючыся да «Трыбуналу», я не магу не прыгадаць спрэчку, якую пачуў аднаго пасля спэнталія па гэтым п'есе. Адамі малады чалавек гарача давадаў сваім таварышам, што неапрадэна, каб сам'я самагудам магла прыгаварыць роднага бачку да пакарэння смерцю. Спрэчка была настолькі заўзятая, што прыцягнула не толькі маю ўвагу. Да маладых людзей падыходзі чалавек на пратэзе і з ціхай усмешкай скажучь: «Гэта было ў нашай асцы». Мы разгаварыліся. Не, не гэта, а таксама было ў іх асцы. А. Макавіч дакладна вызначэа месца дзеліна — Гомельшчына, а мой субсідэнік родам быў з Полаччыны. Але факт здаўся мне вельмі цікавым: горадам саважанага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны быў паўсходным, і драматург зрабіў добрую справу, напісаўшы п'есу пра тое, што на павінна забыцца.

Асобіста на мяне, як старшынню калгаса, трагікамедыя «Трыбуналі» зрабіла саважанае ўражанне. Падумалася: не заўсёды мы за надабіннымі кліпэтамі можам разгледзець дучыўнае характэра Царэшкі і ацэньваем іх толькі ў выключных абставянах. Мне кіраві допрага ў Андрэя Ягоравіча яго найбкая абнастраеннае кабоду да простага працавіна, разумен-

на сапраўднай сутнасці людзей.

Дзеліна трагікамедыі «Трыбуналі» адбываюцца ў цяжкія гады фашысцкай акупацыі. Былы класічны пастуа Царэшка Макавіч па зэдніню партыза становіцца вясковым старостам. Па ўмовах канспірацыі ён не можа сказаць свай сам'і праўды пра сваю новую пасаду. І адбываюцца востры канфлікт з роднымі яму людзьмі...

Вельмі, здаецца, проста. Але колькі думак адкрывае намядае гледачу! Яна яскрава дамае сілу нашага грамадства, памаеае трываласць нашага сацыялістычнага гарту. Усе члены сам'і Царэшкі вышэлаюць высокія партыячныя пачуці, аднаасцы Саважой уладзю. Пры гэтым уражэа такая акілацінасць: нішто на гаворыць узнісены слоў. Ды, па-мойму, яны проста саромеюцца іх, лічэчы непатрэбнымі, а сціпла, без пэзы, робяць усё магчымае, каб наблізіць разгром намецка-фашысцкіх захопнікоў. Так напісачы мог толькі пісьмаменнік, які вельмі добра ведае дух народа, яго псікалогію.

Вылучэнне камедыі Андрэя Макавіча на атрымання Дзяржаўнай праміі СССР — гэты прызнанне яго заслуга пада беларускай літаратуры і мастацтвам, яго самаадданай творчай працы. Усе творы драматурга прасякнуты разуменнем надабінных задач камуністычнага будаўніцтва, узнімаюць надабінны вострыя і актуальныя праблемы сучаснасці. Яны вышэлаюць, вучаць, накіроўваюць. З партыйных пазіцый А. Макавіч базавітасна вышэлаюць усё шкоднае, аднаўшае. У імя светлага заўтра. Вось чаму я гарача галасую за прысуджэнне яму Дзяржаўнай праміі СССР.

У. СІЕНІЧАНКА.

Герой Сацыялістычнага Праца, старшыня клгаса афёса Палесса Лунішчэскага райна.